

Bijlage 01

Themabeschrijvingen A t/m D

Onderwerp : **Beleidsadvies- en Ingenieursdiensten (3)**

Procedure : **Openbare Europese Aanbesteding**

met referentienummer : **TN 398320**

de datum : **22 september 2023**

versie : **1.1**

Gewijzigde paragrafen t.o.v. versie 1.0

- *Verwijderd paragraaf uit thema D:*

'Cybersecurity'

Versterken cybersecurity in de watersector (pagina 27)

Inhoudsopgave

Thema A. Toekomstbestendige mobiliteits- en transportsystemen	3
Thema B. Duurzame, gezonde en veilige leefomgeving.....	8
Thema C. Water	16
Thema D. Bodem en ondergrond	25
Tabel t.b.v. Inhuuropdrachten.....	28

THEMA A. TOEKOMSTBESTENDIGE MOBILITEITS- EN TRANSPORTSYSTEMEN

Als IenW werken wij aan een mooier Nederland. Samen zorgen we voor een bereikbaar land met sterke dijken, waarin je veilig van A naar B komt. Voor een land met schone lucht, een schone bodem en schoon water. Een land waar we zuinig zijn op grondstoffen en materialen zoveel mogelijk opnieuw gebruiken. Waar we ons duurzaam verplaatsen. Een land met ruimte voor mogelijkheden. Dat vraagt om een ministerie dat verbindt.

Trends en Actualiteiten

Hieronder volgt een overzicht van enkele trends en actualiteiten die hun doorwerking zullen hebben in de uit te voeren werkzaamheden. Deze onderwerpen zijn niet limitatief.

Mobiliteitsvisie 2050

Recent is het hoofdlijnenrapport van de Mobiliteitsvisie 2050 gepubliceerd. Hierin staan vier hoofdlijnen uitgewerkt naar een meer integraal bereikbaarheidsbeleid:

1. Het nastreven van meer **integrale** doelen
2. **Multimodaliteit** meer benutten en het stimuleren en benutten van **innovaties**.
3. Het mobiliteitssysteem van de toekomst voldoet aan de publieke kaders voor **duurzaamheid, gezonde leefomgeving en veiligheid**
4. De drie hoofdlijnen hierboven worden **gebiedsgericht** uitgewerkt. Voor het goederenvervoer is dat een **corridorgerichte** benadering die aansluit op internationale netwerken.

Van aanleg naar onderhoud

Recent zijn de brieven Vooruitblik MIRT 2023 en Basiskwaliteitsniveau RWS-netwerken naar de Kamer gestuurd. Hierin staat aangegeven dat een deel van nieuwe aanlegprojecten door **stikstof** voorlopig tot stilstand komt, waardoor IenW een beweging wil maken van nieuwe aanlegprojecten naar instandhouding en daarmee middelen en capaciteit meer gaat inzetten op **instandhouding en mobiliteitsmanagement**.

Water en bodem sturend

In de Kamerbrief Water en Bodem sturend staat aangegeven hoe water en bodem sturend moet zijn in de ruimtelijke ordening. Dit betekent voor ons werk dat er beter rekening moet worden gehouden met extreme klimaatscenario's, omgaan met wateroverlast én droogte in samenhang, aandacht voor de gevolgen voor (de ecologische) bodem- en waterkwaliteit en meerlaagsveiligheid. Hiervoor is een meer gebiedsgerichte en integrale aanpak nodig.

Bereikbaarheid woningbouwlocaties

Nederland kampt met een groot woningtekort. Tot en met 2030 wil het kabinet daarom 900.000 woningen bouwen en toegroeien naar de realisatie van 100.000 woningen per jaar. Dat die woningen goed bereikbaar zijn, is een belangrijke voorwaarde om er fijn te kunnen wonen, leven en werken. Voor de 17 grootschalige woningbouwgebieden moetengrotere bereikbaarheidsopgaven aangepakt worden. Hiervoor werkt het Rijk nauw samen met de regionale overheden.

Maritieme Strategie 2015-2025

De Nederlandse economie draait in grote mate op import en vooral export. De scheepvaartsector speelt daarin een belangrijke rol. Sector en Rijksoverheid hebben voor de scheepvaart een Maritieme Strategie opgesteld. Hierin staan tot 2025 de belangrijkste maatregelen voor een gezonde scheepvaartsector. Om maatregelen uit de Nederlandse

Maritieme Strategie 2015 – 2025 uit te voeren, is er een werkprogramma opgesteld waarin staat uitgewerkt welke maatregelen wanneer worden uitgevoerd en de taakverdeling tussen de Rijksoverheid en maritieme sector.

Havennota 2020-2030

Met de Havennota zet IenW in op een integrale visie en aanpak voor de (middellange termijn) toekomst van de Nederlandse havens en de mainport Rotterdam. De Havennota heeft een tijdshorizon van 2020-2030 en benoemt voor deze periode de kansen, opgaven en mogelijke inzet. Het uitgangspunt is dat de havens, (haven)bedrijfsleven en overheden hier samen invulling aan geven.

Beleidsprioriteit Duurzame Scheepvaart

In de Green Deal Zeevaart, Binnenvaart en Havens heeft IenW samen met een groot aantal sectorpartijen en medeoverheden afspraken gemaakt over de verduurzaming van de zeevaart en de binnenvaart over het terugdringen van de CO₂-uitstoot en andere luchtverontreinigende stoffen. Het huidige kabinet wil toewerken naar een (nagenoeg) klimaatneutrale zeevaart en binnenvaart in 2050. Hiervoor zet IenW in op ambitieuze afspraken op (a) mondiaal niveau, (b) Europees niveau (o.a. samen met de andere CCR landen) en (c) nationaal niveau. Nationaal wordt gekeken naar de brandstoftransitie in de zeevaart en de binnenvaart, de bijbehorende financieringsopgave, de benodigde infrastructuur en aanbod van energiedragers in de Nederlandse zeehavens. Op Europees niveau zijn met name de recente ontwikkelingen met betrekking tot FF55 relevant.

Goederenvervoeragenda

In 2019 is de Goederenvervoeragenda naar de Kamer gestuurd. Dit beleidskader beschrijft de prioriteiten voor het modaliteitoverschrijdende goederenvervoer via weg, water, spoor en buisleidingen. Ontwikkelingen als COVID, de oorlog in Oekraïne en transitie op het terrein van energie, digitalisering, ruimtelijke schaarste en circulariteit leiden tot aanvullende of aan te scherpen beleidsprioriteiten en acties voor een multimodaal, duurzaam en veilig goederenvervoer en een concurrerend logistiek systeem. Bij de uitwerking van de herijkte Goederenvervoeragenda wordt direct aangesloten op de ontwikkeling van de Mobiliteitsvisie, de doorontwikkeling van de corridorsprogramma's Oost, Zuidoost en Zuid en verschillende activiteiten op het terrein van digitalisering van het transportsysteem.

Toekomst van het multimodale transportsysteem

IenW heeft een traject gestart om op lange termijn multimodaliteit in het goederenvervoer nader te bepalen en de daarbij ontwikkelpaden te identificeren. Dit traject is daarmee bedoeld als nadere invulling van de mobiliteitsvisie voor het multimodale goederenvervoer en als leidraad voor komende actualisatie van de Goederenvervoeragenda.

Visie Toekomst Binnenvaart

Voor de economische structuurversterking en het veiligstellen van de economische positie van de Nederlandse binnenvaart wordt uitvoering gegeven aan het Programma Toekomst Binnenvaart.

De visie benadrukt het belang van de binnenvaart voor de welvaart van Nederland en beschrijft welke transitie in de binnenvaart moeten plaatsvinden, om ervoor te zorgen dat de binnenvaart deze maatschappelijke bijdrage kan blijven leveren en aantrekkelijk blijft voor zijn klanten.

Scope van het thema

De gevraagde dienstverlening is gericht op het capaciteit leveren voor en faciliteren en uitvoeren van beleidsontwikkeling, projecten en programma's en het voorbereiden van beslisinformatie ten behoeve van (bestuurlijke) besluitvormingsmomenten en/of beleidsvorming. Onder dit perceel valt ook het uitvoeren van (integrale) MIRT-projecten (waaronder MIRT Onderzoeken en MIRT Verkenningen).

Het perceel heeft betrekking op (niet limitatief):

Wegen en Verkeersveiligheid

- Wegen (bv. aanleg, beheer en onderhoud, vervanging en renovatie, planning en financiering)
- Wegvervoer (goederen en personen) incl. regelgeving (rij/rusttijden; cabotage; milieuzones), fiscaliteit (autobrief) en wegbeprijzing (tolheffing, vrachtwagenheffing, beprijzingspilots, betalen naar gebruik)
- Verkeersveiligheid (bv. strategische plannen, onderzoeken, projecten en campagnes)
- Goederenvervoer/logistiek

Openbaar Vervoer en Spoor

- Spoor en stations (bv. aanleg, beheer en onderhoud, vervanging en renovatie, fietsparkeren, treinbeveiliging, ERTMS)
- Openbaar vervoer en taxi (bv. regelgeving, concessies, HOV/BRT)
- Goederenvervoer/logistiek

Maritiem en goederenvervoer

- Vaarwegen en havens (nationaal en internationaal)
- Zeevaart en binnenvaart (bv. structuur van de sector en economische aspecten en factoren, waaronder fiscaal en ontwikkelingen op het gebied van zeevarenden en maritiem onderwijs)
- Verduurzaming in de scheepvaart (brandstoffen, incl. advisering nieuwe energiedragers en/of wetgeving- en stelselherzieningen die daar voor nodig zijn, zoals cap and trade systemen, levy, feedback, ETS, normering, emissiereductie, walstroom, kruising tussen verduurzaming en economische en veiligheids-implicaties...)
- Digitalisering in de scheepvaart (zeevaart, binnenvaart, havens) en infrastructuur waaronder bijvoorbeeld
 - Smart shipping/autonoom varen
 - Nieuwe logistieke concepten en efficiencyverbetering in scheepvaart en havens
 - Digitale infrastructuur langs vaarwegen en in zeehavens/binnenhavens (o.a. voor smart shipping en logistiek, zie hierboven)
 - Security aspecten van voornoemde nieuwe toepassingen
- Nationaal en internationaal beleid op bovengenoemde thema's, inclusief ondersteuning
- (Multimodaal) goederenvervoer/logistiek
- Buisleidingen
- Maritime security
- Ontwikkelen van visie-trajecten en lange termijn perspectieven met betrekking tot bovenstaande

Duurzame Mobiliteit

- Fiets en lopen (o.a. gebruik, strategische plannen, onderzoeken, projecten en campagnes)
- Mobiliteitsgedrag (o.a. werkgeversaanpak)
- Elektrificeren van vervoersmiddelen (o.a. laadinfrastructuur en ruimtelijk beleid)
- Duurzame energiedragers (o.a. batterijen en waterstof)
- Voertuigemissiebeleid (o.a. stikstof en CO₂)
- Verduurzaming van logistiek (o.a. stadslogistiek, ZE-zones, hubs)
- Regionale Mobiliteitsplannen
- Klimaatneutrale en Circulaire Infrastructuur (o.a. wegverharding, kunstwerken, spoor, kustlijn- en vaargeulonderhoud en weg-, dijk- en spoormaterieel)
- Schoon en Emissieloos Bouwen

Mobiliteit en Gebieden, en MIRT

- Ontsluiting van (grootschalige) woningbouwlocaties
- Programmeren en verbinden van meerdere korte termijn maatregelen
- Corridor- en gebiedsgerichte bereikbaarheidsprogramma's in nauwe samenwerking met regionale overheden en partners
- Integrale gebiedsgerichte onderzoeken (o.a. multi-modaal, ruimtelijk, socio-economisch)
- Doorontwikkelen/vernieuwen MIRT

MIRT

- Integraal uitvoeren van een breed MIRT Onderzoek of Verkenning, gericht op infrastructurele maatregelen
- Vergelijkbare studies en adviezen ter ondersteuning van het MIRT proces en opdrachten voor de gebiedsgerichte bereikbaarheidsprogramma's
- Dit houdt onder andere in (niet limitatief)
 - Integraal ruimtelijke ontwerp t.b.v. MIRT besluitvorming, dat kan bijvoorbeeld gaan om ruimtelijke inpassingsvisies, een ruimtelijk integraal ontwerp of een ingepast (weg)ontwerp
 - Effectstudies en modelberekeningen uitvoeren (bv. kwantitatief en kwalitatief op het vlak van verkeer, vervoer, milieu (lucht en geluid), klimaat, omgeving, verkeersveiligheid, economie) en juridisch advies.
 - Milieueffectrapportages (MER)
 - Opstellen beoordelingskader
 - Verkeersonderzoek, participatie, Ruimtelijke Ordening, juridische afwegingen e.d.
 - Opstellen van Startbeslissingen, Notitie Reikwijdte en Detailniveau, Voorkeursalternatieven, Voorkeursbesluiten incl. het bieden van ondersteuning bij de bestuurlijke voorbereiding hiervan
 - Multimodale netwerkstudies
 - (Maatschappelijke) Kosten-Baten Analyses (M)KBA
 - Mobiliteitsmanagementmaatregelen
- Beleid op bovengenoemde thema's. Integrale adviezen opstellen m.b.t. gebiedsgerichte aanpak

Ruimtelijke inrichting/ontwerp en Omgevingsbeleid

- Ondersteuning van beleidsvoorbereiding, beleidsontwikkeling en projectmanagement voor de fysieke leefomgeving en Ruimtelijke ordening, waaronder de Omgevingswet en (de voorbereiding van) de implementatie daarvan
- Integrale adviezen opstellen m.b.t. gebiedsgerichte aanpak

Innovatie en transitie

- Transitie management
- Smart Mobility (o.a. connected en autonomous mobility)
- Transitie verkeersmanagement
- Drones
- Mobiliteitsdata (wegen, OV, transport)
- Smart Shipping
- Privacy & security

Algemeen

- Monitoring en evaluatie
 - Opzetten en uitvoeren van monitoring en (ex-post en ex ante) evaluaties van uitgevoerde beleid, voortgang, doelbereik, effectiviteit, doelmatigheid
 - Geven van aanbevelingen voor aanscherping van het beleid en uitvoering op basis van de monitoring en evaluaties
- Milieueffectenrapportages
- MKBA's

Internationale verkenningen

We werken aan het verbinden van de nationale en internationale ambities voor de IenW-brede transitie: circulaire economie, duurzame mobiliteit, water security en klimaatadaptatie. De zwaartepunten bevinden zich op de terreinen Europa, multilaterale organisaties, grensoverschrijdende samenwerking, duurzame economische diplomatie, ruimtevaart en strategie.

Het thema "Internationale (economische/markt) verkenningen, krachtenveldanalyse en/of beleidsadvies" gaat over (niet-limitatief):

- Voortgangs-, evaluatie- en eindrapportages opstellen en bespreken met opdrachtgever
- Internationaal beleid en multi-stakeholdersamenwerking o.g.v. duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security)
- Handelsbevordering en economische diplomatie o.g.v. duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security)
- Financieringsstromen en -instrumenten t.b.v. investeringen in duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security)
- Kosten/batenanalyse

THEMA B. DUURZAME, GEZONDE EN VEILIGE LEEFOMGEVING

Een duurzame, gezonde en veilige leefomgeving is een groot gemeenschappelijk goed. De samenleving staat voor een grote uitdaging gesteld om dit te behouden en te verbeteren. Daarbij hoort ook het circulair maken van onze economie, luchtkwaliteit, de inzet van bio grondstoffen en het circulair maken ketens of het tegengaan van plastic soep. Hiervoor wordt een breed palet aan instrumenten gebruikt. Sommige hiervan vinden hun grondslag in de (omgevings-) regelgeving, zoals bij verpakkingen. Op andere terreinen zetten we juist in op slimme combinaties van financiële prikkels, afspraken en het enthousiasmeren en stimuleren van koplopers.

Het werken aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving die ook als zodanig wordt ervaren, blijft de rode draad voor het werk van de directie Omgevingsveiligheid en Milieurisico's. Wij hebben hiervoor zes inhoudelijke taakvelden opgericht om onze beleidsdoelen te kunnen bereiken. Dit zijn taakveld Veiligheid Bedrijven, Bestrijdingsmiddelen en Chemische Stoffen, Veiligheid Biotechnologie, Vervoer Gevaarlijke Stoffen, Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming en Milieubeleid en Strategie.

Duurzame Leefomgeving en Circulaire Economie (DLCE)

Circulaire Economie

Het kabinet zet in op de transitie naar een circulaire economie. In het Nationaal Programma Circulaire Economie (NPCE) dat begin 2023 aan de Kamer is gestuurd is deze inzet beschreven. Een circulaire economie draagt bij aan vier grote maatschappelijke opgaven: het tegengaan van klimaatverandering, een schoner milieu en een schonere leefomgeving, het herstel van biodiversiteit en een grotere leveringszekerheid van grondstoffen. In de huidige lineaire economie winnen we grondstoffen, verwerken die tot een product en gooien dit na gebruik weg, waarna het wordt verbrand of gestort met alle negatieve milieueffecten van dien. In een duurzame, circulaire economie is er niet langer sprake van verspilling en waardeverlies van grondstoffen door de waardeketen heen. Grondstoffen worden op een verantwoorde manier gebruikt en hergebruikt waardoor de milieueffecten hiervan binnen de planetaire grenzen worden teruggebracht. In een circulaire economie kijken we op een bredere manier naar welvaart, welzijn en de verdeling daarvan. De eerste vraag is dan of bepaalde producten wel nodig zijn, of dat een behoefte op een andere manier kan worden ingevuld.

Dit vraagt om scherpe en soms moeilijke keuzes, waarmee grote belangen gemoeid zijn. Veel mensen streven vooral naar gemak en in de huidige tijdsgeest wordt bezit vaak geassocieerd met aanzien en welvaart. Handelen in de geest van een circulaire economie kost nu soms juist extra moeite – denk aan het (laten) repareren van spullen – en levert ogenschijnlijk minder comfort op (zo zouden gerepareerde spullen van mindere kwaliteit zijn). Er is bovendien sprake van een convenience gap of 'gemakskloof': ons economisch systeem is zo ingericht dat nieuwe spullen makkelijker zijn aan te schaffen dan tweedehands. Bovendien is nieuwe aanschaf sneller, gemakkelijker en vaak goedkoper dan een defect verhelpen, doordat reparaties relatief duur zijn. Terwijl een langere levensduur van producten veel meerwaarde oplevert (ook op ecologisch en sociaal vlak) en comfort met zich meebrengt: burgers hoeven producten niet te vervangen wanneer ze daar nog niet aan toe zijn; ze kunnen hun vertrouwde apparaat laten repareren en daarmee behouden. In een circulaire economie worden producten die nodig zijn binnen gesloten kringlopen geproduceerd, gedistribueerd en geconsumeerd: de waarde van grondstoffen, materialen en producten wordt zo lang mogelijk behouden en zorgvuldig (her)gebruikt, waardoor het einde van de levensduur van producten en materialen zo lang mogelijk wordt uitgesteld. Wanneer dit einde toch wordt bereikt, worden materialen

zo hoogwaardig mogelijk gerecycled en resterende afvalstromen zorgvuldig verwerkt met inachtneming van risico's voor mens en milieu.

Een circulaire economie is dus radicaal anders dan ons huidige lineaire economisch systeem – er zijn transformaties, opbouw en afbouw, nodig in alle sectoren. Er is een sterke regie van de overheid en gecoördineerde samenwerking op internationaal niveau nodig om deze omslag te maken en ons sociaaleconomisch systeem in te richten op basis van andere spelregels.

Onderdeel van het beleid gericht op een circulaire economie is ook het sturen op meer hoogwaardige inzet van duurzame biograndstoffen. Het kabinet geeft de komende jaren verdere uitvoering aan het duurzaamheidskader biograndstoffen, waaronder de uitvoeringsagenda.

De gevraagde dienstverlening is gericht op het faciliteren van projecten en programma's, advieswerkzaamheden (onder meer kennisopbouw en analyse, en het uitvoeren van MER- procedures met alle bijbehorende onderdelen) en de ondersteuning van de beleidsvoorbereiding, beleidsontwikkeling en implementatie op het gebied van circulaire economie. Daarbij is – gelet op de fase van de transitie waarin we ons bevinden en de complexiteit van de beschreven maatschappelijke opgave – bij sommige opdrachten bij uitstek behoefte aan partijen die in staat zijn om out-of-the-box te denken en te adviseren, en die zich kenmerken door hun onconventionele, participatieve en/of verbindende aanpak, bijvoorbeeld in trajecten die zich richten op stakeholders.

Opdrachten vallen niet onder de scope van deze raamovereenkomst als:

- Het de volgende thema's betreft:
 - fiscaliteit of duurzame financiering;
 - de Europese verordeningen van EMAS en Ecolabel;
 - de Conformiteitsbeoordelingshoofdstukken van de Europese productverordeningen (NLF);
 - Ecodesign-verordeningen (waarvoor de Raad voor Accreditatie door de EU is aangewezen als enige instantie die de accreditaties mag uitvoeren in Nederland gevestigde Keuringsinstellingen)
 - Gedragkennis in relatie tot duurzaamheid en circulaire economie
 - Onderwijs in relatie tot duurzaamheid en circulaire economie
- Specifieke kennis nodig is, zoals:
 - Technologische kennis over afval, recycling, verpakkingen, textiel, plastic, productontwerp;
 - specialistische kennis t.a.v. het aanpassen, toetsen of opstellen van wet- en regelgeving;
 - specialistische kennis van of ervaring met overheidscommunicatie.
- Het gaat om het vervullen van sleutelfuncties als onderdeel van samenwerkingsverbanden in het kader van de circulaire economie, bijvoorbeeld het voorzitterschap van een transitieteam.

Luchtkwaliteit

Voor de permanente verbetering van de luchtkwaliteit is begin 2020, met het sluiten van het Schone Lucht Akkoord (SLA) tussen Rijksoverheid, provincies en gemeenten een stap verder gezet: Van het willen voldoen aan de wettelijke normen naar het bereiken van zo veel mogelijk gezondheidswinst voor iedereen. Concreet doel is om minimaal 50% gezondheidswinst te realiseren uit binnenlandse bronnen in 2030. In het SLA wordt daaraan gewerkt via vaste en aanvullende maatregelen, te nemen door alle bij het akkoord aangesloten partijen. Maatregelen zijn er op gericht om emissies blijvend weg te

nemen of te verlagen op een aantal voor de luchtkwaliteit belangrijke thema's/gebieden, zoals mobiliteit, mobiele werktuigen, landbouw, scheepvaart en de industrie. Om te kunnen inventariseren en kwantificeren wat de effecten van maatregelen zijn en in hoeverre Nederland op koers ligt om het doel van 50% gezondheidswinst in 2030 te behalen, is door RIVM een gezondheidsindicator ontwikkeld. Deze maakt het mogelijk om de gezondheidswinst als gevolg van emissieverlagingen in ruimte en tijd zichtbaar te maken.

De komende jaren zullen in het teken staan van de daadwerkelijke implementatie van het SLA, waarbij regelmatig de vraag op zal komen hoe maatregelen op het gebied van emissies uiteindelijk doorwerken op de volksgezondheid. Dit vereist de ontwikkeling en/of toepassing en doorrekening en van kentallen en methoden, die goed toegankelijk, begrijpelijk en onderbouwd moeten zijn voor bijvoorbeeld betrokken beleidsmakers, maar ook voor stakeholders (bedrijven, ngo's) en burgers. Dit soort berekeningen staat op zichzelf, of vormt input voor de doorrekeningen door kennisinstellingen, zoals het RIVM wat betreft de gezondheidsindicator. Daarnaast zullen vanwege de aard van de aanpak, samen met andere overheden, stakeholders en burgers, activiteiten op het vlak van communicatie en participatie belangrijk zijn, evenals de organisatie van evenementen met creatieve input en een diversiteit van werkvormen. Hierbij is het belangrijk verbindend te kunnen zijn tussen overheden, kennisontwikkeling en de maatschappij in de brede zin van het woord.

Opdrachten vallen niet onder de scope van deze raamovereenkomst wanneer het gaat om:

- specifieke technologische/wetenschappelijke kennis over luchtkwaliteit;
- specialistische kennis t.a.v. het aanpassen, toetsen of opstellen van wet- en regelgeving;
- specialistische kennis van of ervaring met overheidscommunicatie;
- het vervullen van sleutelfuncties als onderdeel van samenwerkingsverbanden in het kader van Luchtkwaliteit, bijvoorbeeld in het kader van stakeholdermanagement of het voorzitterschap van werkgroepen.

Omgevingsveiligheid en Milieurisico's (OenM)

Dit sub-thema gaat over een schone, gezonde en veilige leefomgeving, die ook als zodanig wordt ervaren.

IenW streeft daarbij naar het voorkómen van milieurisico's en gevaren, waarbij er bij veel onderwerpen nog sprake is van een situatie waarin het beleid gericht is op het saneren en beheersen van milieurisico's en gevaren. Maar de maatschappelijke transitie naar 'veilig aan de voorkant' (met als één van de instrumenten safe-by-design) is ingezet. Safe-by-design richt zich uiteindelijk primair op het bedrijfsleven, met het aanspreken van het bedrijfsleven op hun (producenten)verantwoordelijkheid. De samenleving in bredere zin wordt ook nauw betrokken bij de ontwikkeling en implementatie van 'veilig aan de voorkant'. Vanuit de overtuiging dat een bredere uitrol van dit beleid niet alleen voor betere oplossingen, maar ook voor meer draagvlak zorgt en derhalve een positief effect heeft op de beleving van veiligheid en gezondheid.

OenM heeft voor het bereiken van haar beleidsdoelen de volgende taakvelden opgericht:

- Veiligheid Bedrijven
- Bestrijdingsmiddelen en chemische Stoffen.
- Veiligheid Biotechnologie.
- Vervoer Gevaarlijke Stoffen.
- Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming.

- Milieubeleid en Strategie

Scope

Hieronder staat omschreven per taakveld (en soms per programma) welke dienstverlening wordt gevraagd en tevens wat de uitzonderingen zijn. De gevraagde dienstverlening is gericht op het faciliteren van projecten en programma's, advieswerkzaamheden (onder meer kennisopbouw en analyse) en de ondersteuning van de beleidsvoorbereiding, beleidsontwikkeling en implementatie op het gebied van (niet limitatief):

Veiligheid Bedrijven:

Bijdrage aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving (externe veiligheid) door inzet op borging en verbetering van omgevingsveiligheid bij bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen. Hierbij wordt waar mogelijk ook samen met andere overheden gewerkt om robuuste en gebruiksvriendelijke informatiesystemen te ontwikkelen. Onderwerpen waar Veiligheid bedrijven onder andere aan werkt zijn: Externe Veiligheid bedrijven, Safety Delta Nederland, Register Externe Veiligheid, cybersecurity, vuurwerk, Meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid, Seveso en Brzo, Publicatiereeks Gevaarlijke Stoffen (PGS), Staat van de Veiligheid Brzo-bedrijven, Verdrag van Helsinki en Safety Deals.

Maatwerk afspraken

Sluiten van bindende maatwerkafspraken met grote industriële bedrijven, waarbij ook afspraken worden gemaakt over het verbeteren van de leefomgeving. Bij het maken van afspraken kunnen al dan niet bedrijfsspecifieke onderzoeksvragen ontstaan. Deze bedrijfsspecifieke onderzoeksvragen vallen onder de scope van deze raamovereenkomst.

Uitzondering onder de BADI-3 zijn het testen/technisch onderzoek en de communicatie omtrent vuurwerk.

Bestrijdingsmiddelen en chemische stoffen

Het streven is dat chemische stoffen en biociden die op de markt worden gebracht geen of hooguit een verwaarloosbaar risico geven voor gezondheid en milieu. Daartoe wordt via inzet in de EU gewerkt aan het verder verbeteren van de veiligheid van chemische stoffen, waaronder nanomaterialen, en biociden die op de markt worden gebracht. Daarbij is ook een doel dat het nog aanwezige asbest niet leidt tot risico's voor de gezondheid en daartoe wordt met name het saneren van asbestdaken gestimuleerd.

Ook wordt de milieubelasting van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw zo ver mogelijk teruggedrongen. Het nationaal ZZS emissiebeleid zet in op het minimaliseren, dus het voorkomen of zo ver mogelijk reduceren van de emissies van Zeer Zorgwekkende Stoffen. Hiertoe wordt onder meer ingezet op het ondersteunen van bevoegde gezagen.

Volgend op evaluaties van het ZZS emissiebeleid en het biocidenbeleid en daarnaast de ontwikkelingen in de EU van het stoffenbeleid is in 2023 het Impulsprogramma Chemische Stoffen gestart. In dit programma worden met gerichte beleidsimpulsen urgente knelpunten binnen het beleid voor chemische stoffen projectmatig aangepakt binnen de looptijd van het programma (4 jaar vanaf januari 2023). Het programma is gericht op meer samenhang in de beleidsaanpak (nationaal en Europees) voor stoffen in bodem, water, lucht, producten/productieprocessen en communicatie over stoffenbeleid (incl. handelingsperspectief voor burgers). Daarnaast is het gericht op een impuls voor weerbarstige onderwerpen zoals voorzorg, cumulatie en essentieel gebruik. Met het oog

op het beter uitvoerbaar maken van het beleid over (chemische) stoffen voor bedrijven én bevoegde gezagen wordt een aantal geconstateerde knelpunten voor de uitvoerbaarheid aangepakt (incl enkele kennishiaten oplossen waar nodig en mogelijk binnen de scope van het programma).

Opdrachten beleidsadvies en ingenieursdiensten vallen niet onder de scope van deze raamovereenkomst indien zij bij bestrijdingsmiddelen en chemische stoffen betrekking hebben op:

- Safe and sustainable by Design.
- Advanced materials.
- Procesbegeleiding van workshops waarbij specialistische kennis over chemische stoffen of bestrijdingsmiddelen nodig is.
- Inventarisaties die voornamelijk gebaseerd zijn op interviews met stakeholders, bundelen van bestaande kennis, waarbij specialistische kennis over chemische stoffen of bestrijdingsmiddelen nodig is.
- Specialistische wetenschappelijke aspecten zoals risicobeoordelingen en inschalingen.
- Juridische advisering.

Veiligheid Biotechnologie:

Het taakveld Veiligheid Biotechnologie draagt bij aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving door ervoor te zorgen dat biotechnologische toepassingen (waaronder genetisch gemodificeerde organismen (ggo)) veilig zijn voor mens, dier en milieu en ook als veilig worden ervaren. De ontwikkelingen in de biotechnologie gaan razendsnel. Daarom ontwikkelt en optimaliseert het taakveld beleid en wet- en regelgeving op een wijze die toekomstbestendig is, dit gebeurt in overleg met stakeholders, betrokken departementen en de Europese Commissie en met oog voor maatschappelijke opvattingen. Hierdoor bestaat er ruimte om maatschappelijke kansen van de moderne biotechnologie maximaal te benutten.

Opdrachten beleidsadvies en ingenieursdiensten vallen wel onder de scope van deze raamovereenkomst indien zij betrekking hebben op:

- (Beleids)evaluaties
- Procesanalyses

Opdrachten beleidsadvies en ingenieursdiensten vallen niet onder de scope van deze raamovereenkomst indien zij betrekking hebben op:

- Beleidsontwikkeling veiligheidsbeleid biotechnologie/ggo beleid
- Wet- en regelgeving, inclusief implementatie van (Europees) beleid
- Specialistische wetenschappelijke aspecten zoals risicobeoordelingen, inschalingen e.d.
- Procesbegeleiding van workshops waarbij specialistische kennis over biotechnologie en/of genetisch gemodificeerde organismen nodig is.

Vervoer Gevaarlijke Stoffen:

Veilig vervoer van gevaarlijke stoffen dat in Nederland ook als veilig wordt ervaren. Het taakveld draagt bij aan een schone, gezonde en veilige leefomgeving door de veiligheid van het vervoer van gevaarlijke stoffen permanent te verbeteren en door de risico's van dat vervoer voor de omgeving zo goed mogelijk te beheersen. In 2050 vinden geen ongevallen plaats met het vervoer van gevaarlijke stoffen en als er dan toch een ongeval plaatsvindt, heeft het ongeval geen negatief effect op mens en milieu.

Opdrachten beleidsadvies en ingenieursdiensten vallen niet onder de scope van deze raamovereenkomst indien zij bij Vervoer gevaarlijke stoffen betrekking hebben op:

- Safe by Design t.a.v. Vervoer van Gevaarlijke Stoffen
- Procesbegeleiding van workshops waarbij specialistische kennis over vervoer gevaarlijke stoffen nodig is.
- Inventarisaties gebaseerd op interviews met stakeholders, het bundelen van bestaande kennis, waarbij specialistische kennis over vervoer gevaarlijke stoffen.
- Juridische advisering
-

Buisleidingen

Onze aandacht gaat uit naar de toekomstige inzet van buisleidingen voor nieuwe energiestromen en (het voorbereiden van) de transitie naar waterstof. Dit zijn bijvoorbeeld onderzoeken naar het veilig gebruik van bestaande (aardgas)buisleidingen voor waterstof en naar de veiligheidsbeleving daarbij.

Opdrachten beleidsadvies en ingenieursdiensten vallen niet onder de scope van deze raamovereenkomst indien zij betrekking hebben op:

- Specialistisch wetenschappelijk onderzoek op het gebied van risico berekeningen (QRA) en specifieke externe veiligheid berekeningen/beleving.
- Juridische ondersteuning.

Programma Veiligheid Energietransitie:

Inzet van dit programma is dat de energietransitie bijdraagt aan een veilige leefomgeving. Het programma heeft tot doel om eraan bij te dragen dat de energietransitie de mogelijkheden voor duurzame energie zodanig benut dat dit resulteert in een veilige energiehuishouding. Die blijft minstens even veilig als de huidige situatie (waarbij plaatsgebonden risico en groepsrisico belangrijke indicatoren zijn). Idealiter wordt het veiliger (continue verbetering). Veiligheid wordt meegewogen in politiek-bestuurlijke besluiten rond de energietransitie, mede door agendering en advisering vanuit het programma.

Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming:

Opdrachten beleidsadvies en ingenieursdiensten met betrekking tot nucleaire veiligheid en stralingsbescherming vallen wel onder de scope van deze raamovereenkomst indien zij betrekking hebben op:

- Milieueffectrapportage

Alle overige opdrachten beleidsadvies en ingenieursdiensten met betrekking tot nucleaire veiligheid en stralingsbescherming vallen niet onder de scope van deze raamovereenkomst.

Milieubeleid en strategie (MBS):

MbS vormt de rode draad binnen de directie Omgevingsveiligheid en Milieurisico's, doordat onze werkzaamheden de andere taakvelden met elkaar verbinden. MbS signaleert, geeft richting, stimuleert, faciliteert, coördineert en regisseert op onderwerpen die dwarsdoorsnijdend zijn voor de andere taakvelden van O&M. Dit gaat langs de hoofdlijnen/clusters: stelsel, strategie en milieubeleid en -regelgeving.

Voor cluster stelsel gaat het dan om de onderwerpen: vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en milieucriminaliteit.

Voor cluster milieubeleid en -regelgeving gaat het dan om de onderwerpen: Verdrag van

Aarhus, Verdrag van Espoo, modernisering Wet milieubeheer, Omgevingswet, milieueffectrapportage en de opvolging van het arrest Nevele.

Voor cluster strategie gaat het dan om de onderwerpen: safe-by-design, Atlas Leefomgeving, milieu en gezondheid, veilig voelen en beleidsevaluaties.

Internationale verkenningen

We werken aan het verbinden van de nationale en internationale ambities voor de IenW-brede transitie: circulaire economie, duurzame mobiliteit, water security en klimaatadaptatie. De zwaartepunten bevinden zich op de terreinen Europa, multilaterale organisaties, grensoverschrijdende samenwerking, duurzame economische diplomatie, ruimtevaart en strategie.

Het thema "Internationale (economische/markt) verkenningen, krachtenveldanalyse en/of beleidsadvies" gaat over (niet-limitatief):

- Voortgangs-, evaluatie- en eindrapportages opstellen en bespreken met opdrachtgever;
- Internationaal beleid en multi-stakeholdersamenwerking o.g.v. duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Handelsbevordering en economische diplomatie o.g.v. duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Financieringsstromen en -instrumenten tbv investeringen in duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Kosten/batenanalyse.

Transitiemanagement:

De transitiemanager ondersteunt de opdrachtgever binnen IenW in het vormgeven en uitvoeren van transitie processen in activiteiten die - gezien de complexiteit en de dynamiek eromheen - vragen om een transitiegerichte aanpak. IenW is daarin 1 van de partijen die een rol heeft in het vinden van oplossingen voor het maatschappelijke vraagstuk.

IenW vraagt de transitiemanager om de eindverantwoordelijkheid te nemen voor het gehele opgavegerichte transitieproces, dus het ontwerp en uitvoering, inclusief (lerende evaluatie/reflexieve monitoring), zowel extern in relatie tot allerlei stakeholders (waaronder andere departementen), als intern in relatie tot allerlei IenW-onderdelen.

Bij adviesvragen met een directe relatie met de 3 IenW transitieprocessen waar IenW een belangrijke rol speelt (DuMo, CE en Klimaatadaptatie) kunnen specifieke adviesproducten gevraagd worden, die 1 of meer van de volgende elementen bevatten:

1. Systeemanalyse

Het eindproduct is een integrale omschrijving van het maatschappelijk systeem rond het vraagstuk: hoe zijn we gekomen waar we nu zijn en wat heeft daaraan bijgedragen? Hoe werkt het systeem (wat zijn dominante manieren van denken en doen, drijvende krachten, instituties, partijen en technologieën)? Wat zijn belangen en posities van partijen?

Daarbij kan gebruik worden gemaakt van het Multi-Level Perspectief (MLP), uit de transitiewetenschap en/of de systeemlussen in een markttransformatieperspectief, dan wel vergelijkbare modellen en hulpmiddelen.¹

¹ Simons, L. & Nijhof, A. (2021)

2. Transitieperspectief-analyse.

Het systeem wordt geduid in het licht van maatschappelijke waarden, trends en scenario's. Welke elementen van het bestaande systeem zijn problematisch, niet meer functioneel? Welke alternatieven zijn in opkomst? Welke gewenste toekomstbeelden bestaan of ontwikkelen zich? Hoe verhouden zij zich tot het bestaande systeem en mogelijke toekomstscenario's? In welke fase van het transitiecurve of transformatieproces bevindt het betreffende systeem of systeemonderdeel zich?

3. Interventiestrategie

Op basis van het voorgaande, wordt een resultaatgerichte interventiestrategie (routekaart, transitieagenda en/of actieplan) ontwikkeld, waarbij aandacht wordt besteed aan de rollen en acties van de verschillende partijen en hoe tot onderlinge afstemming wordt gekomen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van backcasting en/of een of meerdere transitiebenaderingen, zoals de X-curve (DRIFT), het missie gedreven innovatiesysteem (o.m. Copernicus Instituut, markttransformatiemodel (o.m. Nyenrode), small wins-aanpak (Termeer, WUR).

Deze producten bouwen op elkaar voort. Het ligt voor de hand om ze in één keer uit te vragen, maar dat is niet noodzakelijk. Een voorwaarde is wel dat de producten tot stand komen met een adequate procesgang, bij voorkeur in coproductie met bij de adviesvraag betrokken interne en externe partners, koplopers, burgers en wetenschappers.

Transitiemanagement maakt altijd (als benodigd) deel uit van de opdracht bij advies opdrachten binnen de drie integrale thema's:

- Duurzame mobiliteit
- Klimaatadaptatie
- Circulaire economie

Voor alle andere beleidsthema's binnen de thema's A t/m D bepaalt de opdrachtgever per adviesvraag óf en met welke diepgang de producten uit het transitiemanagement onderdeel uitmaken van de uitvraag.

Transitiemanagement en de drie producten kunnen door de opdrachtnemer worden geoffreerd:

- als zelfstandige producten, ter ondersteuning van andere IenW werkzaamheden
- als integraal onderdeel van een bredere adviesopdracht binnen de thema's A t/m D. De opdrachtnemer kan hiervoor eigen medewerkers offrenen (desgevraagd inclusief een transitiemanager) dan wel door het vormen van een consortium van opdrachtnemers.

THEMA C. WATER

IenW is verantwoordelijk voor de organisatie van het waterbeleid, waaronder de bestuurlijke organisatie van het waterbeheer. IenW investeert in het veilig leven met water. Waterveiligheid nu en in de toekomst heeft onze voortdurende aandacht. Daarvoor zijn onder andere normen gesteld welke worden gehandhaafd zodat risico's worden beperkt. Bescherming tegen water geeft de zekerheid dat Nederland ook de komende eeuw aantrekkelijk blijft als vestigingsplaats, om te wonen en te werken. Voor de leefbaarheid en de economische positie van Nederland is het van cruciaal belang om over voldoende zoetwater van een goede waterkwaliteit te beschikken, bijvoorbeeld als bron voor drinkwater. Daarnaast is een goede kwaliteit van oppervlaktewater en grondwater van belang vanuit de doelen van de Kaderrichtlijn Water. De samenhang met andere beleidsgebieden (klimaatopgave, energietransitie, landbouwtransitie) die worden opgepakt binnen het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) is groot. In het programma Water en Bodem Sturend (WBS) zijn randvoorwaarden gegeven om ervoor te zorgen dat de kwaliteit en kwantiteit van (grond- en oppervlakte)water voldoende worden geborgd in andere processen en programma's. De bovenstaande ambities geven de richting van het Nederlandse waterkwaliteits- en zoetwaterbeleid weer. Het beleid is erop gericht om met de hele waterketen en burgers toe te werken naar een veilige leefomgeving met voldoende chemisch schoon en ecologisch gezond water. Naast zoetwater draagt de Minister van Infrastructuur en Waterstaat de coördinerende verantwoordelijkheid voor de Noordzee, IJsselmeergebied en Zuidwestelijke delta en zet zich ook in voor regionale zeeën en wereldwijde oceanen. Uitgangspunt hierbij is dat de zeeën en oceanen gezond zijn en duurzaam worden gebruikt. Voor al deze onderwerpen kunnen fiscale en economische instrumenten ingezet worden. Milieu-economische analyses kunnen daarbij helpen. Personele inhuur is mogelijk voor alle thema's.

Waddenzee

De Waddenzee is UNESCO Werelderfgoed en een uniek natuurgebied met droogvallende platen en intergetijdengebieden op de eilandstaarten (kwelders en strandvlakten). Het gebied is onderdeel van de internationale Waddenzee dat zich uitstrekt van Den Helder tot Esbjerg in Denemarken. Het vormt een onmisbare schakel in de trekroute van miljoenen vogels. Daarom heeft het gebied ook de hoofdfunctie natuur. Het Nederlandse deel is in 2016 uitgeroepen tot één van de mooiste natuurgebieden dat ons land rijk is. In het Waddengebied wordt gewoond, gewerkt en gerecreëerd. Dat betekent balanceren tussen economie en ecologie, tussen beleven en beschermen met als uitgangspunt de natuur en natuurlijke processen zo min mogelijk te verstoren.

In november 2013 deed de Algemene Rekenkamer onderzoek naar natuurbescherming, natuurbeheer en ruimtelijke inrichting in het Waddengebied. De Rekenkamer constateert dat het uitblijven van natuurontwikkeling in het Waddengebied en de belemmeringen die initiatiefnemers ondervinden te maken hebben met één en hetzelfde probleem: een complexe natuurbeheersstructuur waarin afstemming en uitwisseling van informatie niet goed loopt, er niet voldoende doelmatig wordt (samen)gewerkt en één natuurbeheerder voor het gebied ontbreekt.

Opgaven Waddenzee

In 2015 startte de evaluatie van de Structuurvisie derde nota Waddenzee (SVW) uit 2007. Daaruit blijkt dat er veel is veranderd, maar dat er onveranderd breed draagvlak is voor de hoofddoelstelling van de SVW 2007. Uit de evaluatie blijkt verder dat sommige opgaven nog actueel zijn, anderen vragen om actualisatie. En andere opgaven moeten worden toegevoegd zoals klimaatverandering, demografische krimp en verduurzaming van mobiliteit, economische activiteiten en energievoorziening. De Beleidsverkenning (2017) geeft een scala van mogelijkheden om bestaande opgaven te actualiseren en

nieuwe opgaven te beschrijven. Daarnaast vragen veranderingen in het ruimtelijk instrumentarium van overheden, markt en belangenpartijen om een andere wijze van samenwerken.

De opgaven nodigen uit tot een samenhangende aanpak. Een aanpak die de natuurlijke dynamiek en het bijhorende aanpassingsvermogen als uitgangspunt neemt. Daarbij moet ook gekeken worden naar de verschillende schaalniveaus (internationaal, nationaal, regionaal). Opgaven kunnen per onderwerp verschillende reikwijdtes hebben (Waddenzee, eilanden, kust, hele waddengebied).

IJsselmeergebied

Het IJsselmeergebied is niet alleen onze nationale regenton, maar vervult ook een grote rol in de waterhuishouding van ons land en als ecologisch watersysteem. Veel wateropgaven komen hier samen en staan onder druk, zoals waterkwaliteit, zoetwatervoorziening, waterafvoer en Natura 2000-doelen. Tegelijkertijd is de landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteit van het IJsselmeergebied van grote waarde en zijn gebruiksfuncties als scheepvaart, recreatie, toerisme en visserij economisch van belang. Als gevolg van klimaatverandering treden steeds vaker en steeds grotere peilfluctuaties op (een hoger en een lager peil). Daarnaast zien we, dat door storm en golfoploop de huidige lokale waterstanden aan de oevers ook al aanzienlijk kunnen oplopen.

Klimaatverandering maakt dat we in de toekomst, als gevolg van droogte, hoge rivierafvoeren en zeespiegelstijging een grotere zoetwaterbuffer en meer bergingscapaciteit nodig hebben in het IJsselmeergebied.

Het Rijk wil samen met de andere partijen in het gebied meer synergie creëren tussen de verschillende opgaven en deelgebieden. De ambitie is om, vanuit een integrale blik op het IJsselmeergebied, het beleid van de verschillende overheden beter op elkaar af te stemmen en de beschikbare middelen optimaal in te zetten. Deze brede ambitie voor het IJsselmeergebied heeft het Rijk samen met de regionale overheden, het bedrijfsleven, kennisinstanties en maatschappelijke organisaties uitgewerkt in de Agenda IJsselmeergebied 2050.

Een samenhangend pakket maatregelen moet het watersysteem robuuster maken, met een goede balans tussen de gebruiksfuncties. Hierbij wordt intensief gezocht naar mogelijkheden voor synergie tussen ruimtelijk economische opgaven, natuurontwikkeling, waterveiligheidsopgaven, zoetwatermaatregelen, energieopgaven en cultureel erfgoed.

Water Internationaal

Wereldwijd zijn in stedelijke delta's de risico's rond waterveiligheid en waterzekerheid groot en urgent. De complexiteit van de problemen vraagt om een totaalaanpak. Nederland heeft als stedelijke delta veel kennis en ervaring in huis. Diplomatie, innovatie, partnerschappen en nieuwe financieringsmechanismen kunnen nog beter op elkaar worden afgestemd. Bundeling van expertise en internationale samenwerking zorgen voor optimale inzet en innovatie.

IenW richt zich hierbij op het bevorderen van een wereldwijde omslag van een reactieve naar een proactieve, preventieve benadering van watergerelateerde risico's. De inzet draagt bij aan het versterken van de Nederlandse positie als koploper en kennisdrager op het gebied van kennis water en klimaat. 'Marien en Internationaal Waterbeleid' (MIW) richt zich op bilaterale en multilaterale aspecten van internationale samenwerking waarbij het accent ligt op het beschikbaar stellen en exporteren van kennisintensieve producten en dienstverlening. 2018 staat in het teken van het optimaliseren van interdepartementale werkprocessen evenals samen grote vraagstukken aan te pakken om de realisatiekracht te versterken.

Caribisch Nederland

IenW is systeem en eindverantwoordelijk voor drink- en afvalwater op Caribisch Nederland. Ook geeft IenW beleidsadviezen op het gebied van drinkwater- en afvalwaterketen in Caribisch NL. Hiernaast werkt IenW, afd. Zeebeleid op waterkwaliteitsmonitoring op zee, wat randvoorwaardelijk is voor de bescherming van koraal en het bredere mariene milieu in de zeeën rond de BES-eilanden. Daarnaast wordt ook gewerkt aan het vergroten van het bewustzijn over het belang van de zee en het mariene milieu en het verbeteren van de informatievoorziening van het mariene milieu. Afdeling Klimaatadaptatie zal ook steeds een groter rol spelen in Caribisch NL, te beginnen bij het ondersteunen van de BES-eilanden bij het ontwikkelen van hun klimaatadaptatiestrategieën. De opgaves op de BES eilanden liggen in de sfeer van bescherming tegen zeewater (golfslag, zeespiegelstijging), zoetwatervoorziening (weerbaarheid tegen droogte) en waterbeheer (afvoer regenwater en ongewenste doorspoeling riool). Belangrijke oplossingsrichtingen liggen in de ruimtelijke ordening en in erosiebestrijding. Dit laatste is problematiek die zowel met water- als bodembeheer te maken heeft, en ook een relatie heeft met de bescherming van koraal. IenW werkt daar aan via het natuur- en milieubeleidsplan.

Werkzaamheden (niet-limitatief) die uitgevoerd kunnen worden zijn o.a. projectmanagement, uitvoering ter plaatse en advieswerkzaamheden op het gebied van waterbeheer, klimaatadaptatie, erosiebestrijding, drink- en afvalwater en financiële gezondheid nutsbedrijven.

Noordzee

IenW voert de centrale overheidsregie op het beleid voor het Nederlandse deel van de Noordzee en coördineert de verantwoordelijkheden van de verschillende departementen om een integraal rijksbeleid voor de Noordzee tot stand te brengen en uit te voeren. Leidend hierbij zijn het Noordzee Akkoord en het Programma Noordzee 2022-2027. Met het Noordzeeakkoord geven overheid en stakeholders samen invulling aan de drie grote transitie op de Noordzee: energie, natuur en voedsel en de samenhang daartussen. Daarnaast wordt met het Noordzeeakkoord een bijdrage geleverd aan de invulling van het nationale klimaatakkoord en de internationale afspraken van het Parijs-akkoord. Met het Programma Noordzee 2022-2027 stelt het Rijk de kaders voor ruimtelijk gebruik van de Noordzee in relatie tot de toestand van het mariene ecosysteem en voor het beleid gericht op het verbeteren van de milieutoestand. Vanaf 2023 wordt gewerkt aan een Partiële Herziening waarin onder andere windenergiegebieden voor de periode 2030-2040 worden aangewezen. IenW voert ook de regie over de dossiers duurzame blauwe economie, medegebruik windparken en digitalisering Noordzee.

Marien

Ook internationaal zet IenW zich in voor een gezonde zee met duurzaam gebruik. Regionale kaders (OSPAR, KRM) zijn bepalend voor doelrealisatie op de Noordzee, en deze kaders zijn op hun beurt sterk afhankelijk van de afspraken in multilaterale (EU en VN) kaders, zoals het Biodiversity Beyond National Jurisdiction verdrag en VN regelgeving op het gebied van diepzeemijnbouw. Centraal staat het gezamenlijk en in samenhang bereiken van de doelen voor 2030 en 2050 rond klimaat, biodiversiteit en de duurzame blauwe economie, met aandacht voor de fysieke, ecologische en economische land-zee verbindingen. In die context wordt internationaal samengewerkt op het gebied van maritieme ruimtelijke planning ten behoeve van grensoverschrijdende coherentie conform vereisten van Europese Richtlijn Maritieme Ruimtelijke Planning (MRP). Ook wordt binnen het Greater North Sea Basin Initiative (GNSBI) op grote Noordzee schaal gewerkt aan afstemming van integrale ruimtelijke planning binnen het Noordzeebassin voor het realiseren van nationale en gedeelde doelen.

Waterkwaliteit

IenW werkt aan voldoende, schoon en ecologisch gezond water. Zij voert voor waterkwaliteit de regie op de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water, de Programmatische Aanpak Grote Wateren, de beleidsnota drinkwater en de randvoorwaarden in het programma Water en Bodem Sturend. Het behalen van de doelstellingen uit de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) voor grond- en oppervlaktewater en het borgen van schoon en veilig drinkwater zijn de speerpunten van het Nederlandse waterkwaliteitsbeleid. Daarbij is Natuurbeheer op eigen areaal in Natura 2000 gebied de verantwoordelijkheid van IenW. De Nederlandse waterkwaliteit is verbeterd, maar er is zorg dat de doelen van de KRW nog niet overal gehaald worden in 2027 vraagt continu de aandacht, reden waarom er nu een KRW impulsprogramma wordt geformuleerd. Naast nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen en chemische stoffen zien we dat medicijnresten, microplastics en opkomende stoffen de waterafhankelijke functies, zoals de drinkwaterproductie, landbouw en ecologie, onder druk zetten. Ook op deze nieuwe opgaven moeten we doorpakken om ons water te kunnen blijven benutten. Hiervoor blijft het nodig nieuwe kennis te ontwikkelen en vervolgens tot een aanpak te komen. Daarbij kijkt IenW vaak breder dan alleen het watersysteem, in een ketenaanpak wordt gekeken van de bron tot het eind van de keten.

Waterbeschikbaarheid en droogte

Het Deltaprogramma Zoetwater speelt een grote rol bij de vormgeving van het waterkwantiteitsbeleid en de uitvoering van maatregelen om ons land beter weerbaar te maken tegen waterschaarste en droogte. Het gaat om het hoofdwatersysteem, de regionale watersystemen, oppervlaktewater en grondwater en de relatie met het watergebruik vanuit o.a. de landbouw, natuur, drinkwater en industrie. Naar aanleiding van de implementatie van de Europese richtlijn Hergebruik Afvalwater speelt ook hergebruik van afvalwater in de landbouw hier een rol.

Grondwater

Eind 2022 heeft de hoog ambtelijke Studiegroep Grondwater haar advies 'Grondwater: onzichtbaar en onmisbaar', voor het duurzaam behoud van de grondwatervoorraden, opgeleverd. Uit de analyse van de Studiegroep Grondwater blijkt dat grondwater een onzichtbare bron is, die veelal als vanzelfsprekend wordt beschouwd. Hierdoor staat het in de lijst van opgaven vaak onderaan. In delen van het land wordt het grondwater echter zouter, wordt het grondwater elke dag een klein beetje viezer door verontreiniging met chemische stoffen en wordt op sommige plekken meer grondwater gebruikt dan er wordt aangevuld, waardoor de grondwaterstand daalt. Dat is een probleem, omdat grondwater belangrijk is, of eigenlijk zelfs onmisbaar. De Studiegroep benoemd in haar advies 10 punten om deze problematiek aan te pakken, die zich zowel richten op de grondwaterkwantiteit (o.a. 'houdt grondwater vast') als de grondwaterkwaliteit (o.a. 'voorkom verdere achteruitgang grondwaterkwaliteit door bronaanpak').

Drinkwater

In 2021 is de nieuwe Beleidsnota drinkwater opgeleverd. Deze beleidsnota beschrijft de ambitie van het kabinet ten aanzien van de drinkwateropgaven voor de komende periode (2021-2027) en de hoofdkeuzes voor het drinkwaterbeleid. Het Rijk zet met de tweede Beleidsnota Drinkwater meer in op:

- Waterbeschikbaarheid en zuinig en bewust drinkwatergebruik.
- Verbeteren kwaliteit van oppervlakte- en grondwater.

- Borgen veilige productie en levering, o.a. meer aandacht voor de ruimtelijke bescherming van de huidige en toekomstige drinkwatervoorziening.

In 2022 is in samenwerking met alle stakeholders een gezamenlijke implementatie- en uitvoeringsagenda opgesteld.

Afvalwaterketen

In de waterwereld wordt onderscheid gemaakt tussen het watersysteem en de waterketen. Het watersysteem is het grond- en oppervlaktewater in de buitenwereld en de waterketen betreft het water dat door mensen in pijpen wordt getransporteerd voor drinkwater, industriewater en afvalwater. Door enerzijds ontwikkelingen in het watersysteem (m.n. droogte en klimaatverandering) anderzijds ontwikkelingen in de waterketen (m.n. drinkwatervoorziening en ontwikkelingen in de zuivering) wordt de roep in de samenleving groter om visie en sturing van het rijk op deze ontwikkelingen. IenW neemt het initiatief voor het opstellen van een gezamenlijke waterketenvisie (rijk, provincie, gemeente, waterschappen). In de visie is aandacht voor verschillende scenario's van ontwikkelingen (zoals klimaat, watervraag, technische ontwikkelingen) en voor de rollen van de verschillende overheden en de stakeholders (drinkwater, landbouw, industrie, gezondheidszorg, consumenten). Voor de onderdelen van de keten; gebruik van drinkwater en proceswater, inzameling en transport van rioolwater (lozing uit huishoudens en industrie, vermenging met regenwater) en zuivering, worden trends en ontwikkelingen in kaart gebracht en de opgaven geformuleerd. Samen met gemeenten en waterschappen worden de opties om invulling te geven aan de opgaven uitgewerkt in een plan van aanpak. Bij het opstellen van de waterketenvisie wordt relatie gelegd met de herziening van de EU richtlijn stedelijk afvalwater.

Rivieren

Samen bouwen aan het rivierengebied van de toekomst

Het Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten werken de komende decennia samen aan een vitaal, bevaarbaar, veilig en aantrekkelijk rivierengebied. Duurzaam te beheren en voorbereid op de toekomst. Dit doen we met inbreng van maatschappelijke organisaties, andere belangengroeperingen en kennisinstellingen.

Binnen IRM ontwikkelen we een visie op het Nederlandse rivierengebied. We brengen daarbij in beeld welke ingrepen in de periode tot 2050 nodig zijn op het gebied van waterveiligheid, bevaarbaarheid, zoetwaterbeschikbaarheid, waterkwaliteit, natuur en een (economisch) aantrekkelijke leefomgeving om deze visie vorm te geven.

Het rivierengebied kan geen ruimte bieden aan alle wensen en ambities die er spelen. We zullen dus keuzes moeten maken waarbij we ons willen inzetten op meervoudig gebruik. Dit vraagt een integrale aanpak en maatregelen die niet op zichzelf staan maar onderdeel zijn van een logisch en samenhangend geheel. Passend bij de karakteristieken van het gebied.

Klimaatadaptatie

Vanuit de afdeling klimaatadaptatie (IenW, directie BRK, afdeling KA) wordt onder andere gewerkt aan het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) en de Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS). Via DPRA wordt gewerkt in de context van de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie (DP 2015, in DP2018 uitgebreid met Deltaplan RA). Kern van deze deltabeslissing en DPRA is een stappenplan om Nederland in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig te maken. In het DPRA gaat bijzondere aandacht uit naar het beschermen van vitale en kwetsbare functies; functies die cruciaal zijn voor de rampenbeheersing bij overstromingen of functies die bij een overstroming ernstige

schade met zich mee kunnen brengen voor mens, milieu of economie. Het DPRA is een nationaal plan binnen het deltaprogramma, waarin alle overheden gezamenlijk zeven ambities hebben geformuleerd die vertaald worden in door alle overheidslagen te doorlopen processtappen: van verkenning kwetsbaarheden naar maatregelen naar monitoring en evaluatie. Steeds met intensieve betrokkenheid mede-overheden en stakeholders.

De nationale klimaatadaptatiestrategie die Nederland in 2016 heeft opgesteld, beslaat de hele breedte van aanpassing aan een veranderend klimaat. De NAS is enerzijds het overkoepelende traject van waaruit internationaal gecommuniceerd wordt over de activiteiten van Nederland in het kader van de EU Adaptation Strategy. Het Deltaprogramma levert een belangrijk deel van de uitwerking van de NAS op het terrein van water(beheer). De NAS richt zich binnen Nederland op de domeinen/sectoren waar ook de andere departementen klimaatbestendigheid moeten 'mainstreamen'.

Belangrijke toekomstige aandachtsvelden zijn:

- Communicatie
- Kennis en innovatie
- Impact assessment (monitoring impact) en schatting, monitoring en evaluatie van effect klimaatadaptatie-beleid/maatregelen.
- Vergroening openbare ruimte en particulier bezit
- Klimaatadaptatie-maatregelen via financiële prikkels / risicomanagement (assets)
- Normstelling (al dan niet onder regie overheid)
- Integrale gebiedsvisies.

Daarnaast wordt ten aanzien van klimaatadaptatie verder uitwerking gegeven aan 'water en bodem sturend'. Dit gebeurt allereerst in de vorm van het ruimtelijk afwegingskader klimaatadaptieve gebouwde omgeving, dat samen met BZK wordt ontwikkeld en voor regionale en lokale overheden richting geeft aan het sturend laten zijn van het water- en bodemsysteem in de locatiekeuze van nieuwe bouwontwikkelingen. Daarnaast wordt gewerkt aan de juridische boring van de landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving. De maatlat is de basis voor het klimaatadaptief bouwen, het definieert eenduidig voor nieuwbouw wat we onder groen en klimaatadaptief bouwen verstaan. Dit is onderdeel van de nationale Aanpak Klimaatadaptatie gebouwde omgeving van de ministeries BZK, IenW en LNV. De landelijke maatlat zet naast gevolgbeperking door overstromingen, wateroverlast, hitte en droogte ook in op bodemdaling en biodiversiteit. Als één van de acties van de beleidstafel Wateroverlast en Hoogwater zullen voor heel Nederland bovenregionale stresstesten ontwikkeld worden om meer inzicht te krijgen in de bovenregionale risico's van extreme neerslag en om beter te begrijpen welke cascade-effecten kunnen optreden.

Zeespiegelstijging/beschermen tegen hoogwater

Hoe de zeespiegel zich na 2050 zal ontwikkelen en welke maatregelen we wel en niet kunnen nemen is nog onvoldoende bekend. Focus ligt op de onzekerheden en de mogelijke effecten voor korte en lange termijn van een (versnelde) zeespiegelstijging.

Het betreft:

- Verkleinen van de onzekerheden over de ontwikkelingen op Antarctica op de lange termijn;
- In beeld brengen van de houdbaarheid en oprekbaarheid van de huidige strategie met zandsuppleties en keringen en zoetwatervoorziening scherper;
- Welke signalen zijn bruikbaar voor de Nederlandse context
- Verkennen van de verschillende handelingsperspectieven voor de verre toekomst, o.a. door de beschrijving en een analyse van bekende plannen en initiatieven.
- Het in beeld brengen welke 'no regret' keuzes en maatregelen in het kader van de herijking in 2026 moeten worden voorgesteld om mogelijke opties voor de verre

toekomst open te houden.

Hoogwaterbescherming

Ongeveer 60% van ons land zou regelmatig onder water staan als er geen dijken en duinen zouden zijn. In dit gebied wonen negen miljoen mensen en wordt 70% van ons BNP verdiend. Maatschappelijk gezien is aandacht voor de waterveiligheid dus van cruciaal belang voor de leefbaarheid en de economie van Nederland.

Doel van het waterveiligheidsbeleid is:

- Iedereen in Nederland die achter een dijk woont, krijgt ten minste een basis beschermingsniveau van 1/100.000 per jaar. Dat wil zeggen dat de kans voor een individu om te overlijden als gevolg een overstroming niet groter mag zijn dan 0,001% per jaar.
- Daarnaast wordt extra bescherming geboden op plaatsen waar kans is op:
 - grote groepen slachtoffers;
 - en/of grote economische schade;
 - en/of ernstige schade door uitval van vitale en kwetsbare infrastructuur van nationaal belang.

Als basis voor het bereiken van de doelen van het waterveiligheidsbeleid geldt sinds 1 januari 2017 een nieuwe normering voor de primaire waterkeringen. In 2050 moeten al deze keringen aan de wettelijke normen voldoen.

Het waterveiligheidsbeleid is erop gericht om het risico van overstromingen naar het aanvaard risiconiveau te krijgen in 2050. Dit betekent een basisbeschermingsniveau voor iedereen en een economisch risico waarbij de kosten en baten tegen elkaar opwegen. Daarvoor zijn in 2017 nieuwe normen in de wet vastgelegd waaraan alle primaire keringen in 2050 moeten voldoen. In de periode tot aan 2050 worden primaire keringen die niet aan die nieuwe normen voldoen versterkt via het HWBP.

In 2050 moeten alle keringen aan de nieuwe normen voldoen. Dan moet overal aan het basisbeschermingsniveau zijn voldaan en is het economisch risico afgenomen tot het aanvaard economisch risiconiveau. In de indicator wordt daarom ook het jaar 2050 geprojecteerd.

Beoordeling primaire waterkeringen

Voor de doorontwikkeling van het instrumentarium voor beoordelen en ontwerpen is een nieuw programma Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI) 2023 opgezet. Het programma BOI2023 bouwt voort op het WBI2017, het Ontwerp Instrumentarium (OI) 2014 en de bestaande Technische Leidraden en voegt hier nieuw ontwikkelde kennis en functionaliteit aan toe, zodat het instrumentarium aansluit op de actuele kennis en de ervaringen die in de eerste beoordelingsronde (2017-2023) worden opgedaan. Instrumenten die in het programma worden ontwikkeld kunnen direct worden gebruikt voor het ontwerpen van waterkeringen. Met het BOI2023 kunnen de beheerders vanaf 2023 de volgende beoordelingsronde (2023 – 2035) uitvoeren.

Kennisontwikkeling

Het Rijk heeft een wettelijke taak (artikel 2.6 Waterwet) om zorg te dragen voor de totstandkoming en het verstrekken van technische leidraden voor het ontwerp, het beheer en het onderhoud van de primaire waterkeringen in Nederland. Hiertoe worden langjarige activiteiten (onderzoek) uitgevoerd om een solide kennisbasis te ontwikkelen. De kennis over waterveiligheid wordt hiermee op het vereiste niveau gehouden, zodat sprake is van actueel, effectief en uitvoerbaar waterveiligheidsbeleid.

Omgevingsveiligheid en milieurisico's

Cybersecurity

Versterken cybersecurity in de watersector

Om een meer integrale benadering van de diverse initiatieven op de cyberweerbaarheid in de Watersector te vergroten, is besloten de diverse initiatieven te bundelen in één uitvoeringsprogramma genaamd "Versterking cyberweerbaarheid in de Watersector". De diverse initiatieven waren opgenomen in het aanvullend Bestuursakkoord Water, het Kennis- en Innovatieprogramma DGWB en de specifieke afspraken met de drinkwatersector. Projecten richten zich op de ontwikkelingen van kennis en instrumenten om gepaste controles te ontwikkelen, met als doel de cyberrisico's beheersbaar te houden. Het uitvoeringsprogramma is in lijn met de ambities van de Nationale Cybersecurity Agenda.

Internationale verkenningen:

We werken aan het verbinden van de nationale en internationale ambities voor de IenW-brede transitie circulair economie, duurzame mobiliteit, water security en klimaatadaptatie. De zwaartepunten bevinden zich op de terreinen Europa, multilaterale organisaties, grensoverschrijdende samenwerking, duurzame economische diplomatie, ruimtevaart en strategie.

Het thema "Internationale (economische/markt) verkenningen, krachtenveldanalyse en/of beleidsadvies" gaat over (niet-limitatief):

- Voortgangs-, evaluatie- en eindrapportages opstellen en bespreken met opdrachtgever;
- Internationaal beleid en multi-stakeholdersamenwerking o.g.v. duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Handelsbevordering en economische diplomatie o.g.v. duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Financieringsstromen en -instrumenten tbv investeringen in duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Kosten/batenanalyse.

Transitiemanagement:

De transitiemanager ondersteunt de opdrachtgever binnen IenW in het vormgeven en uitvoeren van transitie processen in activiteiten die - gezien de complexiteit en de dynamiek eromheen - vragen om een transitiegerichte aanpak. IenW is daarin 1 van de partijen een rol in het vinden van oplossingen voor het maatschappelijke vraagstuk. IenW vraagt de transitiemanager om de eindverantwoordelijkheid te nemen voor het gehele opgavegerichte transitieproces, dus het ontwerp en uitvoering, inclusief (lerende evaluatie/reflexieve monitoring), zowel extern in relatie tot allerlei stakeholders (waaronder andere departementen), als intern in relatie tot allerlei IenW-onderdelen.

Bij adviesvragen met een directe relatie met de 3 IenW transitieprocessen waar IenW een belangrijke rol speelt (DuMo, CE en Klimaatadaptatie) kunnen specifieke adviesproducten gevraagd worden, die 1 of meer van de volgende elementen bevatten:

1. Systeemanalyse

Het eindproduct is een integrale omschrijving van het maatschappelijk systeem rond het vraagstuk: hoe zijn we gekomen waar we nu zijn en wat heeft daaraan bijgedragen? Hoe werkt het systeem (wat zijn dominante manieren van denken en doen, drijvende krachten, instituties, partijen en technologieën)? Wat zijn belangen en posities van partijen?

Daarbij kan gebruik worden gemaakt van het Multi-Level Perspectief (MLP), uit de

transitiwetenschap en/of de systeemplussen in een markttransformatieperspectief, dan wel vergelijkbare modellen en hulpmiddelen.²

2. Transitieperspectief-analyse.

Het systeem wordt geduid in het licht van maatschappelijke waarden, trends en scenario's. Welke elementen van het bestaande systeem zijn problematisch, niet meer functioneel? Welke alternatieven zijn in opkomst? Welke gewenste toekomstbeelden bestaan of ontwikkelen zich? Hoe verhouden zij zich tot het bestaande systeem en mogelijke toekomstscenario's? In welke fase van het transitiecurve of transformatieproces bevindt het betreffende systeem of systeemonderdeel zich?

3. Interventiestrategie

Op basis van het voorgaande, wordt een resultaatgerichte interventiestrategie (routekaart, transitieagenda en/of actieplan) ontwikkeld, waarbij aandacht wordt besteed aan de rollen en acties van de verschillende partijen en hoe tot onderlinge afstemming wordt gekomen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van backcasting en/of een of meerdere transitiebenaderingen, zoals de X-curve (DRIFT), het missie gedreven innovatiesysteem (o.m. Copernicus Instituut, markttransformatiemodel (o.m. Nyenrode), small wins-aanpak (Termeer, WUR).

Deze producten bouwen op elkaar voort. Het ligt voor de hand om ze in één keer uit te vragen, maar dat is niet noodzakelijk. Een voorwaarde is wel dat de producten tot stand komen met een adequate procesgang, bij voorkeur in coproductie met bij de adviesvraag betrokken interne en externe partners, koplopers, burgers en wetenschappers.

² Simons, L. & Nijhof, A. (2021)

THEMA D. BODEM EN ONDERGROND

De bodem is letterlijk en figuurlijk het fundament van ons bestaan. We zijn er van afhankelijk voor ons water en ons voedsel, voor onze energie en infrastructuur. Bodem en ondergrond zijn nodig om de grote transitie te realiseren die nodig zijn voor een duurzame economie en samenleving. Voor nu, en voor toekomstige generaties.

De druk op bodem en diepere ondergrond neemt toe. Door economische groei in een beperkte ruimte en nieuwe technologieën zoals bodemenergie. Maar ook door cumulatieve bodemdaling is geen probleem, 100 keer een centimeter wel. Het langdurig opzoeken van de grenzen van de regelgeving rond mest en bestrijdingsmiddelen put de ecosystemen in de bodem langzaam maar zeker uit. Deze nieuwe bodemvraagstukken bereiken inmiddels een niveau waarop ze niet langer vooruit geschoven kunnen worden.

Wat ook niet vooruitgeschoven kan worden, is het efficiënt benutten van bodem en ondergrond. We hebben de ondergrond nodig voor duurzame energie, schoon drinkwater en infrastructuur. We hebben de bodem en de daarin levende ecosystemen nodig om voldoende en gezond voedsel te produceren, om CO₂ vast te houden, voor natuur en om gevolgen van klimaatverandering op te vangen, zoals extreme regenval. De beschikbare ruimte voor al deze maatschappelijke functies is eindig, zeker in stedelijk gebieden.

Opgaven

De grote opgaven voor de komende decennia liggen op de gebieden grondwater, energie, stikstof, landbouw en voedselvoorziening, bodemdaling en klimaatadaptatie. Bij al deze opgaven is er een gedeelde verantwoordelijkheid. Het Rijk kan en wil dit niet alleen doen. Er is niet één partij die een opgave aanpakt en op kan lossen. Er is altijd samenwerking nodig in een netwerk van overheden, private belanghebbenden, betrokken burgers, maatschappelijke organisaties en partijen met kennis en technologie. Het is dit netwerk waar de oplossingen ontwikkeld moeten worden waardoor benutten ook daadwerkelijk betere bescherming betekent.

Vraagstukken beïnvloeden elkaar. Er is een sterke samenhang tussen bodem en grondwater. In de bodem is water het belangrijkste transportmiddel van stoffen, de bodem zuivert water en bodemecosystemen leven dankzij grondwater. Grondwater verbindt de bodem met de diepere ondergrond en heeft doorslaggevende invloed op processen veenoxidatie.

Omgekeerd heeft de bovengrond ook invloed op de ondergrond. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen die de kwaliteit van het grondwater beïnvloeden. Daarnaast spelen actuele zaken waaronder de opkomende stoffen, waaronder de aanpak van verontreinigingen. Maar ook spelen problemen met circulair gebruik van grond en bouwstoffen. Dossiers als granuliet, AVI-slakken, PFAS en TGG maken duidelijk voor welke uitdagingen we de komende jaren staan. Het publieke – private kwaliteit stelsel vraagt aandacht. Samenwerking met andere partijen staat daarbij voorop. De omgang en de bescherming van de bodem heeft publieke belangstelling.

Omgevingsveiligheid en Milieurisico's

IenW streeft daarbij naar het voorkómen van milieurisico's en gevaren, waarbij er bij veel onderwerpen nog sprake is van een situatie waarin het beleid gericht is op het saneren en beheersen van milieurisico's en gevaren.

De gevraagde dienstverlening is gericht op het faciliteren van projecten en programma's, advieswerkzaamheden (onder meer kennisopbouw en analyse) en de ondersteuning van

de beleidsvoorbereiding, beleidsontwikkeling en implementatie op het gebied van (niet limitatief):

- Asbest
- Bestrijdingsmiddelen en chemische Stoffen
- Crisiscoördinatie

Water en bodem sturend

In de Kamerbrief Water & Bodem Sturend worden structurerende keuzes en maatregelen uiteengezet om water en bodem sturend te maken in ruimtelijke planvorming. In de komende periode worden deze keuzes verder uitgewerkt, waar nodig voorzien van een instrumentarium en in samenwerking met mede overheden geïmplementeerd. Kennis van planologie, stakeholdermanagement, proces en het water- en bodemsysteem zijn noodzakelijk.

Ondergrond

De opgave voor de ondergrond heeft twee onderdelen: door toenemende vraag naar ruimte in de ondergrond ontstaat schaarste in die ruimte en ondergrondse activiteiten hebben effect op de kwaliteit van de ondergrond. Op het thema ondergrond zijn we op zoek naar kennis over het ruimtelijk ordenen van de ondergrond. Daarnaast zijn we op zoek naar kennis over de samenstelling van, en processen in, de ondergrond.

Internationale verkenningen:

We werken aan het verbinden van de nationale en internationale ambities voor de IenW-brede transitie circulair economie, duurzame mobiliteit, water security en klimaatadaptatie. De zwaartepunten bevinden zich op de terreinen Europa, multilaterale organisaties, grensoverschrijdende samenwerking, duurzame economische diplomatie, ruimtevaart en strategie.

Het thema "Internationale (economische/markt) verkenningen, krachtenveldanalyse en/of beleidsadvies" gaat over (niet-limitatief):

- Voortgangs-, evaluatie- en eindrapportages opstellen en bespreken met opdrachtgever;
- Internationaal beleid en multi-stakeholdersamenwerking o.g.v. duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Handelsbevordering en economische diplomatie o.g.v. duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Financieringsstromen en -instrumenten tbv investeringen in duurzaamheid, transport, klimaatadaptatie en/of water (security);
- Kosten/batenanalyse.

Transitiemanagement:

De transitiemanager ondersteunt de opdrachtgever binnen IenW in het vormgeven en uitvoeren van transitie processen in activiteiten die - gezien de complexiteit en de dynamiek eromheen- vragen om een transitiegerichte aanpak. IenW is daarin 1 van de partijen een rol in het vinden van oplossingen voor het maatschappelijke vraagstuk. IenW vraagt de transitiemanager om de eindverantwoordelijkheid te nemen voor het gehele opgavegerichte transitieproces, dus het ontwerp en uitvoering, inclusief (lerende evaluatie/reflexieve monitoring), zowel extern in relatie tot allerlei stakeholders (waaronder andere departementen), als intern in relatie tot allerlei IenW-onderdelen.

Bij adviesvragen met een directe relatie met de 3 IenW transitieprocessen waar IenW een belangrijke rol speelt (DuMo, CE en Klimaatadaptatie) kunnen specifieke adviesproducten gevraagd worden, die 1 of meer van de volgende elementen bevatten:

1. Systeemanalyse

Het eindproduct is een integrale omschrijving van het maatschappelijk systeem rond het vraagstuk: hoe zijn we gekomen waar we nu zijn en wat heeft daaraan bijgedragen? Hoe werkt het systeem (wat zijn dominante manieren van denken en doen, drijvende krachten, instituties, partijen en technologieën)? Wat zijn belangen en posities van partijen?

Daarbij kan gebruik worden gemaakt van het Multi-Level Perspectief (MLP), uit de transitiewetenschap en/of de systeemlussen in een markttransformatieperspectief, dan wel vergelijkbare modellen en hulpmiddelen.³

2. Transitieperspectief-analyse.

Het systeem wordt geduid in het licht van maatschappelijke waarden, trends en scenario's. Welke elementen van het bestaande systeem zijn problematisch, niet meer functioneel? Welke alternatieven zijn in opkomst? Welke gewenste toekomstbeelden bestaan of ontwikkelen zich? Hoe verhouden zij zich tot het bestaande systeem en mogelijke toekomstscenario's? In welke fase van het transitiecurve of transformatieproces bevindt het betreffende systeem of systeemonderdeel zich?

3. Interventiestrategie

Op basis van het voorgaande, wordt een resultaatgerichte interventiestrategie (routekaart, transitieagenda en/of actieplan) ontwikkeld, waarbij aandacht wordt besteed aan de rollen en acties van de verschillende partijen en hoe tot onderlinge afstemming wordt gekomen. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van backcasting en/of een of meerdere transitiebenaderingen, zoals de X-curve (DRIFT), het missie gedreven innovatiesysteem (o.m. Copernicus Instituut, markttransformatiemodel (o.m. Nyenrode), small wins-aanpak (Termeer, WUR).

Deze producten bouwen op elkaar voort. Het ligt voor de hand om ze in één keer uit te vragen, maar dat is niet noodzakelijk. Een voorwaarde is wel dat de producten tot stand komen met een adequate procesgang, bij voorkeur in coproductie met bij de adviesvraag betrokken interne en externe partners, koplopers, burgers en wetenschappers.

³ Simons, L. & Nijhof, A. (2021)

Tabel t.b.v. Inhuuropdrachten.

Niveau Junior	Niveau Medio	Niveau Senior	Niveau Senior+
Beschikt over algemene deskundigheid op het gevraagde gebied: kennis van onderzoeksmethoden en -technieken en vaardigheid in het toepassen hiervan op operationeel niveau;	Beschikt over aantoonbare specifieke deskundigheid en ervaring (minimaal 3 jaar) op het gevraagde gebied: kennis van onderzoeksmethoden en -technieken en vaardigheid in het toepassen hiervan op tactisch niveau;	Beschikt over grote deskundigheid (minimaal 7 jaar) op het gebied van het gevraagde vakgebied en wordt ook door anderen geconsulteerd op het terrein van expertise. Signaleert knelpunten, mogelijkheden en potentiële risico's binnen het eigen aandachtsgebied en heeft kennis van onderzoeksmethoden en -technieken en vaardigheid in het toepassen hiervan op strategisch niveau.	Beschikt over grote deskundigheid en ruime ervaring (meer dan 10 jaar) met complexe en bestuur- politiekgevoelige dossiers/vraagstukken op het gevraagde vakgebied. Wordt ook door anderen geconsulteerd op het terrein van expertise. Analyseert vraagstukken/problemen vanuit verschillende disciplines / invalshoeken / aandachtsgebieden en legt de juiste verbanden. Signaleert knelpunten, mogelijkheden en potentiële risico's binnen het eigen aandachtsgebied en komt met alternatieve oplossingen.
Beschikt over een goede schrijfvaardigheid in het helder en duidelijk beschrijven en documenteren van (onderzoeks)bevindingen.	Beschikt over een goede tot zeer goede schrijfvaardigheid en is in staat het management inzake (onderzoeks)-bevindingen te adviseren, om te gaan met tegengestelde belangen, (onderzoeks)bevindingen in rapporten, in zowel vakinhoudelijk juiste als organisatorisch/politiek bestuurlijk begrijpelijke termen te presenteren.	Beschikt over een zeer goede schrijfvaardigheid en is in staat het management inzake (onderzoeks)bevindingen te adviseren (liaisonrol naar de omgeving), om te gaan met tegengestelde belangen, (onderzoeks)bevindingen in rapporten, in zowel vakinhoudelijk juiste als organisatorisch/politiek bestuurlijk begrijpelijke termen te presenteren.	Beschikt over een uitstekende schrijfvaardigheid. Heeft kennis van onderzoeksmethoden en -technieken en vaardigheid in het toepassen hiervan op strategisch niveau in een complexe omgeving. Beschikt over vaardigheid in het adviseren van het management inzake (onderzoeks)bevindingen (liaisonrol naar de omgeving), vaardigheid in het omgaan met tegengestelde belangen, vaardigheid in het presenteren van (onderzoeks)bevindingen in rapporten, in zowel vakinhoudelijk juiste als organisatorisch/politieke bestuurlijk begrijpelijke termen en vaardigheid om kennis over te dragen.
Voorbeelden van functies: Planner, projectsecretaris, opsteller raming, procesondersteuner	Voorbeelden van functies: Beleidsadviseur, procesadviseur, adviseur integrale veiligheid	Voorbeelden van functies: Projectmanager, projectleider, manager projectbeheersing, procesmanager, omgevingsmanager, risicomanager	Voorbeelden van functies: Programmamanager, verandermanager, expert, transitie manager, stedenbouwkundige, landschapsarchitect, specialist/auditor.
Competenties: Analytisch vermogen, Klantgerichtheid, leervermogen, omgevingsbewust, plannen en organiseren	Competenties: Analytisch vermogen, innovatief handelen, netwerkvaardigheid, omgevingsbewust, overtuigingskracht, plannen en organiseren	Competenties: Analytisch vermogen, innovatief handelen, motiveren, netwerkvaardigheid, omgevingsbewust, oordeelsvorming, overtuigingskracht	Competenties: Analytisch vermogen, innovatief handelen, motiveren, Netwerkvaardigheden, omgevingsbewust, onafhankelijkheid, oordeelsvorming, ontwikkelen medewerkers, overtuigingskracht

Voor inhuuropdrachten voor thema A t/m D maken we gebruik van bovenstaande tabel t.b.v. Inhuuropdrachten.